

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočanst(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj nezalica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Ramiz Huremagić

„Proganjanje Duha – krvavi korijeni koncepta današnjeg blagostanja“ (1)

„Bolje je da poneko trpi od toga da mnogi budu oštećeni. Razmotrite stvar nepristrasno, gospodine Foster, i vidjet ćete da nema većeg zločina od neortodoksnog ponašanja. Ubištvom se ubija samo pojedinac - i, nakon svega, šta je pojedinac? Možemo stvoriti novog s najvećom lakoćom - onoliko koliko nam ih je potrebno. Neortodoksnost prijeti više od života jednog običnog pojedinca; ona pogađa cijelo društvo. Da, cijelo društvo.“

Aldous Huxley - 'Vrli novi svijet'

Uvod

Ovaj esej, izvorno je napisan na engleskom jeziku 2001. godine kao uvodni dio naučne magistarske disertacije na Velskom Univerzitetu u Kardifu, Velika Britanija, pod naslovom „Proganjanje Duha - organizovani kriminal i njegova kontrola“, u okviru naučnog postdiplomskog studija iz oblasti kriminologije i krivičnog pravosuđa. Do 2018. godine, kada priređujem domaću verziju, ništa se nije promijenilo! Krhki mir, sa stalnim podgrijavanjima strasti i strahova, je ipak jednako unosan kao što je bio i sam rat. Zbog iznimno „naprednih“ uslova za dobrobit i blagostanje običnih ljudi, desetine i stotine hiljada njih pobjegli su iz zemlje (vrijedi za skoro sve ex-YU zemlje) u potrazi za nešto boljim životnim uslovima na Zapadu. U međuvremenu, elite uživaju kao apsolutni vladari današnje, potpuno „zarobljene države“.

Rat i mir

Sam rat je izvanredna situacija, koja uvijek predstavlja mogućnosti da se jedni okoriste na bolu i patnji drugih. Država u takvom stanju ne funkcioniše na normalan način, teško je provesti zakone, ljudi su zabrinuti kako preživjeti, a vi, ako ste kriminalac, imate slobodne ruke da izvučete maksimalnu korist koju takva situacija donosi. Slučaj rata u Bosni i Hercegovini nije nikakva iznimka. Nezakonite aktivnosti cvjetale su sa astronomskim profitima.

Ratni zločin i prateća sistematska pustošenja i krađe počinjene u ispunjenju ili kao prateći dio vojnih planova nisu predmet ovog teksta. Ovdje će se govoriti o nečem što se može nazvati korporativnim sektorom rata.

Rat

U regiji, s populacijom od oko 150.000, situacija je bila među najtežim u cijeloj zemlji. Regija je bila okružena sa svih strana i nije imala nikakvu vezu s ostatkom svijeta, već se nalazila u potpunom vojnom obruču. Tako je bilo od početka 1992. do posljednjeg dijela 1995. godine. Osim iznimno složene situacije u vojnom smislu, druge domene svakodnevnog života bile su jako pogođene. Hrana i gorivo, uz cigarete i alkohol, bili su najtraženija roba. Raspoloživost go-

Ratni zločin i prateća sistematska pustošenja i krađe počinjene u ispunjenju ili kao prateći dio vojnih planova nisu predmet ovog teksta. Ovdje će se govoriti o nečem što se može nazvati korporativnim sektorom rata

tovine se ima najviše zahvaliti velikim iznosima novca ubrizgavanjem od dijaspore iz zemalja Zapadne Evrope, po kojoj je ovaj kraj poznat još od šezdesetih godina prošlog vijeka kad su prvi ekonomski migranti krenuli put zemalja na zapadu. (Značajan broj ljudi iz ove regije radio je i živio u mnogim zapadnoeuropskim zemljama više od 30 godina. U prosjeku, svako drugo ili treće domaćinstvo imalo je bliske srodnike koji su ih finansijski podupirali.) U takvoj situaciji, sve je ovisilo o strani ponude. S kim i kako organizirati trajne

zalihe tamo gdje nema slobode kretanja, nema pristupa drugim tržištima, nema proizvodnje i tako dalje.

Još jednom, dokazano je da je jezik novca najrasprostranjeniji i najviše obožavan kod mnogih - čak i jače i više od bilo kojeg ideološkog, nacionalnog ili političkog uvjerenja. Pojedini ljudi sa svih zaraćenih strana su vrlo efikasno i brzo reagovali na novonastalu situaciju, pronalazanjem zajedničkog interesa i rješenja za potrebe tržišta. Crno tržište počelo je s radom, čineći velike profita za sve uključene u nevjerovatno kratkom vremenu.

Ilustracije radi, ovdje ću navesti samo jedan primjer. Kupovna cijena jednog litra jestivog ulja od dobavljača iz Jugoslavije, sa uključenim transportnim troškovima i isporukom na granici, iznosila je 4 njemačke marke (DEM). Ako se neko pita kako je moguće da je tolika roba mogla nesmetano da putuje preko ratom zahvaćenih područja, odgovor je vrlo jednostavan - LAKO. A kako bi i bilo drugačije kad su dobavljači bili pod kontrolom države i njene elitne jedinice i službe su neposredne rukovodile i osiguravale sve operacije. Dodajući i druge vezane troškove dostave na lokalno tržište kao što su mito za one koji su zaduženi za kontrolu granica (ili prve linije, jer je to u ovom slučaju bilo isto) i troškovi prevoza do krajnjeg odredišta, cijena bi izišla na 6 DEM. Prodajna cijena na lokalnom tržištu, istovremeno je bila 16 DEM. Čista dobit po jednoj iznosila je 10 DEM. To znači da je svaki krijumčareni kamion koji je nosio 10 tona tog ulja donosio čistu dobit od 100.000 DEM lokalnim krijumčarima. A sve je bilo posao za jednu noć. Upravo baš kao što mi je rečeno u razgovoru s čovjekom koji se bavio ovom vrstom posla, i to baš u naprijed navedenom primjeru. „Brza lova i nema znojenja i, ne-moj zaboraviti: jutros sam pomogao našem narodu: bio sam dvije marke ispod cijene kod drugih, znaš? A nisam nikom dao ni da kupi više od 4 litre kako ne bi dalje preprodavao i zarađivao na mojoj dobiti!“ **Nastavlja se**

Foto: Pixabay

Kako zaštititi fantastične zveri

Tekst: Jovana Nikolić

Prošlog leta istraživački tim, koji čine Džordž Holms i Karolina Vard sa Univerziteta u Lidsu i Tomas Aneurin Smit sa Univerziteta u Kardifu, objavio je rad o značaju mitoloških životinja, kao i onih koje zaista postoje ali im se pripisuju magična svojstva, na očuvanje biodiverziteta i zaštitu ugroženih vrsta. Rad skoro da i ne sadrži konkretne savete, ali autori nisu ni imali taj cilj već prvenstveno da ukažu na neke od propusta koje prave timovi koji se bave konzervacijom. Pre svega, to je podrazumevanje racionalnog pogleda na svet i isključivanje lokalnih verovanja, rituala i mitova. Kada se životinje nađu u svojim prirodnim staništima, izvan zaštićenih prostora, njihov opstanak ne zavisi toliko od pravnih regulativa i zabrana koliko od verovanja i ponašanja ljudi koji naseljavaju ista geografska područja a koja mogu doprineti konzervaciji, iako su zasnovana na magijskom a ne naučnom načinu mišljenja, ali i dodatno ugroziti pojedine

vrste. Autori se u radu pre svega osvrću na pojedinačne slučajeve sa Madagaskara i Tanzanije ali ima i drugih primera. Magijska verovanja imaju veoma dinamičan karakter, napominju autori rada o konzervaciji magičnih životinja. Naime, razlikuju su od zajednice do zajednice, protivreče jedna drugima ali se i vremenom menjaju. Velike promene nastupale su kada su određene zajednice pokrštavane ili islamizovane, kada su njihovi članovi sticali obrazovanje u drugačijim kulturama, ali do promena dolazi vremenom i unutar same zajednice jer iskustvo često natera pripovedače da promene legendu. Zato uključivanje ovih verovanja u procese konzervacije nije nimalo jednostavno. Osim što, prema mišljenju britanskih istraživača, u ove procese treba uključiti i naučnike koji se bave iracionalnim aspektima ljudskog života, važno je i da se stav prema magijskim uverenjima ne pojednostavljuje, odnosno da se ona ne posmatraju izolovano od šire slike sveta kojoj pripadaju.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke,
„Danas“ predstavlja izabrane priče sa
naučnopopularnog portala
elementarium.cpn.rs

ЦЕНТАР
ЗА
ПРОМОЦИЈУ
НАУКЕ

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA

VODORAVNO: Zatarabljivati se, uvenulost, Dabog, Baranka, azaleja, Oto, Donald, Aral, tartar, mirisi, i, enir, ataker, JAT, h, sukna, Tirana, nitna, vizije, dr, it, torina, Azori, čaralac, lironoz, akotiledon, vija, Rasina, egotizam.